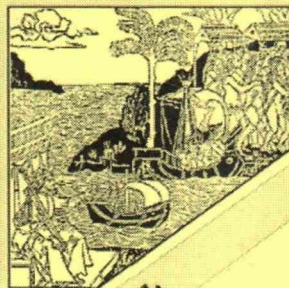
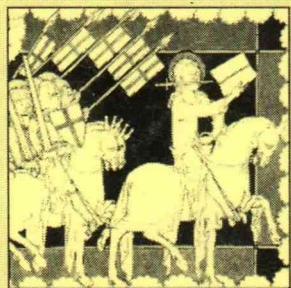
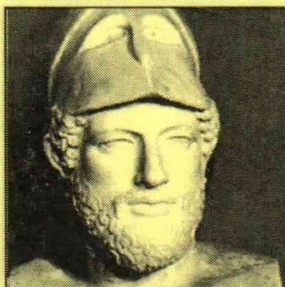
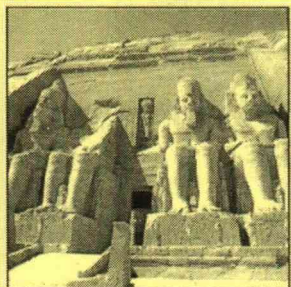

KLIÓ

2009/3

TÖRTÉNELMI SZEMLÉZŐ FOLYÓIRAT

A tartalomról:

Az Ural kohászata
Clodia, egy római vígözvegy
Giulio Andreotti
„posztumusz élete”

A történettudomány külföldi eredményei magyarul

Szerkesztőbizottság: Niederhauser Emil akadémikus (elnök)

dr. Papp Imre egyetemi tanár, DE (főszerkesztő)

dr. Fodor Mihályné és dr. Reszler Gábor (szerkesztők).

Műszaki szerkesztő: Erdélyi Tamás.

A borító Borsi Csaba munkája.

Nyomtatták a Kapitális Nyomdában, Debrecenben.

A szerkesztőség címe: dr. Fodor Mihályné,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Történelmi Intézet

4010 Debrecen, Postafiók 48.

Kiadja a KLIÓ Alapítvány

Megjelent

az Oktatási és Kulturális Minisztérium,

a Nemzeti Kulturális Alap,

a Nemzeti Civil Alapprogram,

Debrecen Megyei Jogú Város

Kulturális Bizottsága,

az MTA Debreceni Területi Bizottsága,

a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézete,

valamint a Nyíregyházi Főiskola támogatásával.

A KLIÓ az interneten is olvasható: <http://www.c3.hu/~klio>

e-mail címek: fodormne@delfin.unideb.hu

erdelyi_tamas@freemail.hu

A folyóirat évente 4 számmal jelenik meg. Előfizethető a KLIÓ Alapítványnál (4033 Debrecen, Herpay Gábor u. 50. Adószám: 18792234-1-09). Előfizetési díj egy évre 800 Ft + postaköltség, egyéni előfizetőknek 480 Ft + postaköltség.

ISSN 1216-2965

TARTALOM

Összefoglalás

- Vi lágtörténelem – az ember és az emberiség története. Az UNESCO kiadványa (*Kun Tibor*) 5

Historiográfia és művelődéstörténet

- Duncan Thompson: Az értelem pesszimizmusa? A New Left Review története (*Jemnit: János*) 13
Történészkongresszus Delhiben (*Katona L. Endre*) 21
Hans Henning Hahn–Elena Mannová (szerk.): A történeti sztereotípiakutatás új útjai (*Tamás Ágnes*) 29

Fejezetek Oroszország történetéből

- L. V. Kosman: A városi polgárok Oroszországban a XIX. században (*Kurunczi Jenő*) 37
V. V. Alekszej–D. V. Gavrilov: Az Urál kohászata (*Gyóni Gábor*) 41
Abbot Gleason (szerk.): Kézikönyv az orosz történelemhez (*Sashalmi Endre*) 47

Őskor és ókor

- Carol Meyers: A zsidó nők vallási kultúrája az ókorban (*Erdős Zsuzsa*) 49
Julia Dyson Hejduk: Clodia Metelli – forrásgyűjtemény egy római vígözvegyről (*Nótári Tamás*) 53
Beate Dignas–Engelbert Winter: Róma és Perzsia a késő ókorban (*Ötvös Péter*) 62

Középkor

- M. Dobrotkova–V. Rábik (szerk.): Nagyszombati történeti tanulmányok VI. A magyar–szlovák középkor szlovák értelmezésben (*Hamberger Judit*) 68
- Vladimir Rábik: A nagyszombati városkönyv, 1349–1530 (*Pósán László*) 80
- Ursula Brasch-Schwersmann (szerk.): Képek Wigand Gerstenberg von Frankenberg (1457–1522) krónikáiból (*Ágoston Magdolna*) 83

Kora újkor

- Mark Stoyle: A királypárti asszonyok lemészárlása Nasebynél (*Fodor Mihályné*) 87

XX–XXI. század

- Matilde Eiroa–Pilar Carrera: A spanyol sajtó a hidegháború kontextusában (*Lénárt András*) 92
- Ivan Pearson: Forró helyzetek a hidegháborús Közel-Keleten (*Prantner Zoltán*) 100
- Giovanni Barberini: A Szentszék és a szocialista országok kapcsolatai (*Kun Tibor*) 103
- Massimo Franco: Élő történelem – Giulio Andreotti „posztumusz élete” (*Madarász Imre*) 109
- Lavinia Stan–Lucian Turcescu: Vallás és politika a posztkommunista Romániában (*Jakab Attila*) 112
- Manuel Montero: A baszk probléma napjainkban (*Lénárt András*) 120

A baszk probléma napjainkban

A spanyolországi kis nemzetek függetlenségi törekvései az egész spanyol történelmen végighúzódó folyamatok, melyek segítségével az elmúlt évszázadokban szerzett privilégiumaikat szeretnék visszakapni, valamint önrendelkezési jogukat megszerezni, többnyire békés eszközökkel. A XX. században, a spanyol polgárháború (1936–39) előestéjén úgy tűnt, autonómia-törekvésük sikert ér el az állami törvényhozás szintjén is, de a kirobant háború, valamint a Franco-rendszer (1939–1975) ezt megakadályozta. A demokratikus átmenet és a demokrácia periódusában elindult autonómia-folyamatok, valamint a kialakult Autonóm Közösségek többé-kevésbé eleget tettek a kis nemzetek követeléseinek. Baszkföld speciális helyzetet foglalt és foglal el jelenleg is el ebben a koordináta-rendszerben. Önállósodási törekvéseik egyre fokozottabb szeparatizmussal párosultak, melyek végül 1959-ben az ETA (*Euskadi Ta Askatasuna – Baszkföld és Szabadság*) terroristaszervezet megjelenésében érték el tetőpontjukat. A csoport egyre erőszakosabb, véresebb, több halálos áldozattal járó merényletei, emberrablási és zsarolási akciói szélsőséges méreteket öltöttek, és mind a mai napig – ideiglenes fegyverszünetek közbeékelésével – meghatározzák a baszk helyzetet.

A baszk probléma mai vetületeivel foglalkozik *Manuel Montero* könyve, *A vulkánok alatt. Identitás kontra együttélés Baszkföldön*. Montero baszk származású egyetemi tanár, a Baszkföldi Egyetem történész professzora, az egyetem volt rektora és a társadalomtudományi kar dékánja. Számos széles körben elismert könyvet, monográfiát és cikket publikált az évek során, melyek témája a baszk történelem, identitás, és a baszk gazdaságtörténet. A kötetben 55, az *El País* és az *El Correo* napilapokban 2004 ősze és 2008 tavasza között megjelent cikkét gyűjtötte össze. Az írások középpontjában Baszkföld, a baszk identitás, a baszk nép, illetve a baszk-spanyol viszony állnak; saját véleményét, reflexióit teszi közzé az adott témákkal kapcsolatban. Minden cikk esetében elmondható, hogy Montero elsősorban a baszk nacionalizmus és a nacionalista pártok tevékenységében, valamint a spanyol országos politikai erők tehetetlenségében találja meg a probléma kiváltó okát.

A továbbiakban a fontosabb cikkek alapján vázolólok fel, hogy egy, a baszk kérdéssel foglalkozó történész elemzése szerint napjainkban milyen nagyobb történelmi-kulturális problémákkal találkozhat az érdeklődő.

Montero már könyve előszavában világossá teszi, szerinte hol is fogható meg a probléma gyökere: *krízisről* beszél, a mindennapok minden egyes területét (politika, gazdaság, magánélet) átható krízisről, melynek legfőbb okozója a túlzott nacionalizmus. Vannak ugyanis ideológiák, politikai erők, melyek mesterségesen tartják fenn a feszültséget, és szándékosan szítják a (kibékíthetetlen) ellentéteket annak érdekében, hogy a baszk-spanyol szembenállás tartós legyen, és ez a lelkiállapot a baszk lakosság életében állandó jelleggel jelen legyen. Szerintük ugyanis csak így érhető el, hogy a társadalmi nyomás hatására egyre nagyobb autonómiát kapjon Baszkföld, majd – végső célként – elnyerje teljes függetlenségét. Ehhez a törekvéshez a kevésbé szélsőségesen nacionalista baszk pártok és politikusok is asszisztálnak hatástalan és erőtlen politikájukkal, mely elméletileg békítő szándékú és a békés egymás mellett élést segítené, gyakorlatilag azonban szinte minden szempontból eredménytelen. A könyv címe is erre a problémára utal: vulkánok, kitérés szélén álló vulkánok alatt él Baszkföld lakossága.

A kulcsszó az *identitás*. Montero szerint azonban ez a szó elveszítette eredeti jelentését. Baszkföldön az identitás nem a baszk nép identitása, hanem az, amit a helyi politika és ideológia annak ítél. Ennek következményeként egyre inkább konfliktusban él egymással a „hivatalosan” is baszk identitással rendelkező baszk, vagyis az „igazi” baszk (aki magáénak vallja a nacionalista ideológiák téziseit) és az a baszk, aki ezen kritériumok alapján nem rendelkezik a baszk identitással. Ez utóbbi egyszerűen csak baszk polgár, aki normális életet szeretne élni szülőföldjén, gondolkodása nem kapcsolódik a nacionalista ideológia fő vonalához, nem „harcos” baszk, hanem csak egyszerű állampolgár. A nacionalista pártok szerint ez a személy nem rendelkezik valódi baszk identitással.

Milyen az *igazi* baszk identitás az említett ideológiák szerint? A legalapvetőbb, mindenképp felett álló kritérium: a baszk identitás visszautasít minden olyan elemet, mely nem eredendően baszk, ami kívülről, más identitásból származik, vagy más identitásban is jelen van. Ez nyilvánvalóan és alapvetően a spanyol elemek ellen irányul, az igazi baszk mindenekelelt a spanyoloktól különbözik (vagy akar különbözni). Az olyan baszk személy pedig, aki nem akar minden lehetséges módon elkülönülni a nem-baszkoktól, a *többiektől*, a baszk nacionalizmus szerint áruló. A multikulturalizmus, az idegen elemek befogadása vagy megtűrése elfogadhatatlan számukra.

A szerző szerint a konfliktusok oka ez a szélsőségesen nacionalista álláspont, melynek hívei egyelőre kisebbségben vannak Baszkföldön, hatása ugyanakkor széles körű, és a kívülálló számára úgy tűnhet, hogy a baszkok általában ezt a nézetet képviselik. Ezzel magyarázható, hogy a spanyol-baszk konfliktusnak – jelenlegi állás szerint – nincsen kielégítő megoldása.

A baszk nacionalizmus a történész szerint egyfajta „történelmi ártatlan-ság” platformján áll. A Baszk Nacionalista Párt (PNV) – és a baszk nacionalizmus általában – megjelenése óta a minden baszknak kijáró Jó (nagy J-vel) elérésén fáradozik. Ez a Jó-ra való törekvés különbözteti meg őket a többi mozgalomtól, és az ehhez vezető úton ők mindig tisztességgel, őszinteséggel jártak el, szembeszállva az őket elnyomni akaró spanyol nemzeti politikával. A baszk nacionalizmus szerintük nem „csinálta” a történelmet, hanem csak elszenvetde azt, mindig végtelenségig hűségesen szolgálva a hazát (vagyis Baszkföldet). Ebből következik Montero számára, hogy, ha szerintük nem tartoznak a „történelem csinálók” táborába, akkor mentesülnek is a politikai-társadalmi felelősség alól. Ők mindennek csak elszenvetői, ártatlan szemlélői.

Az 1979-es *estatuto* (statútum) nagyfokú politikai és gazdasági autonómiát adott Baszkföldnek, mely mind társadalmi, mind gazdasági téren megrendülten került ki a francóizmusból. A nacionalistáknak azonban ez nem elég, 1979 óta folyamatosan követelik a jogok kibővítését és a hatáskörök kiszélesítését. Ez a szabályozás a nacionalisták számára csak egy eszköz ahhoz, hogy elérjék a legvégső célt, a teljes autonómiát. Ehhez elsősorban gazdasági okokat hoznak fel érvként: mióta nagyobb az önállóság, Baszkföld gazdasága egyre fejlettebb, gyümölcsözőbb. Következésképp: teljes önállóság mellett Baszkföld gazdasági eredményei minden elképzelhető sikert túlszárnyalnának.

A baszk nacionalisták szerint a baszk probléma mindössze egy tényből fakad: a saját identitással rendelkező népet elnyomja a spanyol állam. Kizárólag egyféle megoldást, a teljes függetlenséget tudják csak elfogadni, szerintük ez lenne az egyetlen járható, méghozzá demokratikus út. Mivel a spanyol kormány ezt nem hajlandó megadni, így egyedül ők felelősek a kialakult helyzetért, az állandó feszültségért és az erőszakos cselekedetekért. A spanyol ugyanis szerintük gögös, önhitt, elnyomó nép, mely nem ismeri el a kézenfekvőt: a baszk nép történelmileg, politikailag, antropológiailag, nyelvileg, kulturálisan, és biológiai szempontból is a többitől eltérő csoport, amelynek természetszerűleg jár a teljes függetlenség. A spanyolok ennek megtagadásával meghamisítják a történelmet is. Montero állítja: ezzel az állásponttal a nacionalisták az ETA cselekedeteit igazolják, érveket

adnak a terrorakciók folytatásához, még akkor is, ha ezt nem közvetlenül, a szervezet nyílt támogatásával teszik (ugyanis a nacionalista pártok többsége hivatalosan elítéli ezeket a bűncselekményeket). A baszk nacionalisták egységes véleménye szerint ugyanis, ha a spanyol kormány megadná, amit kérnek, akkor az ETA felhagyna az akcióival.

A szerző nem hisz abban, hogy a jelenlegi problémák megszűnének a függetlenség megadásával. Az ETA ugyanis az évek során rájött arra, hogy a zsarolás és emberrablás igencsak jövedelmező bevételi forrás, és ezek végrehajtásához már csak álcaként használja a függetlenség jelszavát. A radikális és a mérsékelt nacionalizmus sem nyugodna le hangoztatott céljaik elérése után, mert a történész úgy gondolja, végső tervük a baszk társadalom teljes átforgalmazása, „baszkosítása”, igazi baszkok kinevelése, a nem eléggé baszk lakosok átnevelése. Ha ez megtörténik, ha minden baszk igazi baszk lesz, akkor beszélhetünk majd baszk nemzetéről. A végső cél tehát a baszk nemzet létrehozása, a kollektív baszk nemzeti öntudat kialakítása. Egy politikai döntés, a teljes autonómia odaítélése nem elégítené ki az említett vágyakat.

A baszk kormány kidolgozta az Ibarretxe-tervet, mely alapján Baszkföld minden eddiginél nagyobb autonómiát élvezett volna. Ezt a tervet a spanyol parlament 2005-ben elutasította. A terv – melynek pontjai sokszor a valóságtól igen elrugaszkodottak – megmutatja, mire is vágyik ez a nacionalizmus: pl. a baszk parlament döntései kötelező érvényűek legyenek a spanyol parlamentre és a spanyol kormányra nézve; a spanyol és a baszk nemzetiség, mint állampolgárság, törvényileg is különüljön el egymástól Baszkföldön, stb.

Ráadásul folyamatosan új frontot nyit egyik és másik oldal is. 2007 nyarán például a Legfelsőbb Bíróság arra kötelezte a baszk kormányt, hogy a közhivatalokon a baszk zászló mellé tűzzék ki a spanyol nemzeti lobogót is. A nacionalisták reakciója: ez a döntés antidemokratikus, mert a spanyol zászló az imperializmust, a kolonizációt képviseli, mely megtagadja az ő alapvető jogait, és megpróbálja eltörölni identitásukat. Szerintük ugyanis az *ikurriña*, a baszk zászló az egyetlen, amely a baszkokat képviselheti, de csak azokat a baszkokat, akik *igazi* baszkok. Vagyis a nem nacionalista, de Baszkföldön élő baszknak véleményük szerint nincs joga semmilyen nemzeti lobogóhoz sem. Montero jelzi, hogy milyen szürrealista méreteket öltött ez a „zászlóháború”: a Harry Potter-mesekönyvek és filmek egyik jelképe, a vörös-sárga csíkos sál a világ minden táján keresett árucikk lett, kivéve Baszkföldön (a spanyol zászló is vörös-sárga mintázatú).

Montero könyvében több alkalommal is egy-egy, a baszk politikusok beszédeiben gyakran visszatérő kulcsszó vagy kulcsmondat szerepét, jelen-

létét elemzi. Ezek egyike az „erőszak nélkül”, mely 2002-ben még állandóan jelenlévő kifejezés volt a hivatalos diskurzusokban, mellyel a vezetők kifejezték: bármilyen módon is próbálnak megoldást találni a problémákra, alapfeltétel, hogy annak erőszak nélkül kell megjelennie. Ez a kifejezés azonban 2004 óta nem található meg a nyilatkozatokban, cikkekben. Ez persze nem azt jelenti, hogy a vezető baszk politikusok helyeselnék az ETA akcióit, de feltűnő, hogy az erőszaknélküliség már nem kap akkora hangsúlyt a baszk hivatalos retorikában. Montero szerint viszont ez szükséges alapfeltétel lenne: Baszkföldön ma a terrorfenyegetettség miatt az emberek félelemben élnek, így diplomátikus párbeszédet sem lehet anélkül elkezdni, hogy az erőszaknak véget vetnének.

Egy másik, gyakran feltűnő szó a „területi”. Spanyolországban egyre inkább ezt a melléknevet használják, ha a baszk esetről van szó. Montero szerint a „területi” szó segítségével a problémát sikerül személyteleníteni az országos politikának, és így kevésbé tűnik súlyosnak a „területi” probléma kezelése, mintha „nemzeti”, „állami”, „regionális”, vagy „spanyol” problémáról kellene beszélni. Ezzel a vezető spanyol politikusok megpróbálják más szintre helyezni a konfliktust, nem ismerve fel ennek súlyos következményeit.

Az egyik legfontosabb lexikális elem, melyet Montero a baszkokkal kapcsolatban említ, a „nemzet” szó. Pontosabban annak hiánya a baszk nacionalisták diskurzusában: a „baszk nemzet” kifejezés helyett a „baszk nép” tűnik fel legtöbbször a beszédekben és kiáltványokban. Baszkföldet egyfelől azért nem tekintik egy nemzet közös földjének, mert ezzel kizárnák a Navarra tartományban, illetve a franciaországi baszk területen élőket a közösségből. Másfelől, és ez a fontosabb aspektus, a baszk nacionalizmus nem gondolja, hogy minden Baszkföldön élő baszk a baszk nemzet része lenne. Ennek oka ugyanaz, melyet a baszk identitás nacionalista meghatározásánál már említettünk: csak az lehet *igazi* baszk, aki eleget tesz bizonyos, a nacionalisták által lefektetett kritériumoknak. Ez szolgál magyarázatul annak, hogy a nacionalisták különbséget tesznek baszkföldiek, illetve Baszkföldön élők között. Előbbi valódi baszk, utóbbi csak Baszkföldön lakik (még akkor is, ha Baszkföldön született).

Ez a nemzettel, nemzeti léttel kapcsolatos kérdés egyre nagyobb hangsúlyt kap Montero szerint. A szerző részletesen végig elemezte a *lehen-dakari*, a baszk kormány elnökének parlamentben és hivatalos eseményeken elmondott beszédeit, melyekből kitűnik, hogy egyszer sem használta a „nemzet” szót, ő is csak a „baszk népre” szokott utalni, mely szerinte érett, okos, magabiztos, dinamikus, megbízható közösség. A baszkokra vonat-

kozóan a nacionalizmusnál megjelent egy új, kibővített kifejezés is: „saját identitással rendelkező nép”. Ennek nagy sikere is lett, nagyobb, mint a „nemzetnek” lett volna, több okból is. Részben azért, mert a „nép” kifejezés már öröktől fogva létező, minden politikát megelőző utalás, természetes elnevezése az emberi csoportoknak, mely tőlük elidegeníthetetlen. Részben pedig azért, mert egy nemzettől elvárható a nemzeti összetartozás érzése, a nemzeti kohézió, márpedig a baszkföldi körülményeket tekintve a baszkokról nem mondható el, hogy mindenki egyazon közösséghez tartozónak érezné magát. Egy identitással rendelkező nép még elfogadható, de a nemzet, annak minden velejárójával együtt, már túlzás lenne.

Az összes szó közül azonban, melynek a történész szerint nagy jelentősége van a diskurzusokban, a „mi” névmás az igazi főszereplő. A „mi” ugyanis a baszkokra, a baszk népre utal, és nem nevezi meg, hogy konkrétan kire is gondol (az összes baszk, vagy csak az igazi baszkok). Minden hallgató és olvasó úgy értelmezi ezt a névmást, ahogyan kedve tartja, de azért orientációs pontként szolgál, hogy éppen kinek a megnyilatkozásából is származik ez a szó. Ibarretxe, a jelenlegi lehendakari például 1999-es beiktatási beszédében 56 alkalommal használta a szót, 2001-es beiktatásában 87-szer, a 2005-ösben pedig 102-szer. Ő a „mi” alatt valóban az összes baszkot értette, mindenkit, aki Baszkföldön él. Montero azonban úgy gondolja, hogy sajnos ez az egyetlen dolog, ez a megválogatott szóhasználat, amit a vezető helyesen tesz a pozitív végkifejlet érdekében.

A kötet több cikke is foglalkozik az ETA-val, a meghirdetett fegyverszünettel és az álláspontok közeledésének fázisaival, valamint az újabb kudarcral és az ismét fellángoló erőszakhullámmal és merényletsorozattal. Mindezek alapján Montero úgy gondolja, ez egy vég nélküli (véres) játék, ahol a fegyverszünet (mely minden alkalommal mindkét fél részéről megkapja a „permanens” megjelölést is, hogy aztán gyorsan vége is szakadjon) már-már a szindarab egy kötelező felvonása. A felvonás lezárultával pedig az egész előadás kezdődik előlről, a szereplők pedig elmondhatják magukról, hogy ők mindent megtettek a siker érdekében, nem rajtuk múltott a kudarc. A politika tevékenysége már (tragi)komikus színezetet öltött: 2007-ben, néhány nappal azután, hogy az ETA újabb merényletet hajtott végre, felrúgva ezzel a permanens fegyverszünetet, a baszk parlament tanácskozásán nem is foglalkozott az esettel, inkább a fodrászüzletekre és szépségszalonokra vonatkozó új törvénykezés megtárgyalásával foglalkozott.

A spanyol és baszk döntéshozók tehetetlensége mellett egy újabb nehezítő faktor a nemzetközi tanácsadók jelenléte. A lehendakari ugyanis körbevette magát olyan, úgynevezett nemzetközi szakértőkkel, akik más

országokban (pl. Írország, Dél-Afrikai köztársaság) már szereztek tapasztalatokat kisebbségi-nemzetiségi politika terén, és úgy gondolják, ezeket a sémákat gond és nagyobb változtatás nélkül rá lehet húzni a baszk esetre is. Mindannyian pacifisták, alapjában véve jó szándékú személyek, hivatalos „békecsinálók”, csak hogy folyamatosan rossz tanácsokat adnak, súlyosbítva ezzel az így is reménytelennek tűnő helyzetet.

2007 februárjában a baszk kormány még egy lépést tett annak érdekében, hogy a baszk problémát nemzetközi frontra terelje: határozatot hoztak, mely szerint Madrid, Brüsszel, Argentína, Chile és Mexikó után New Yorkban is megnyitják az *Euskadi Hivatal* irodáját (baszk nyelven Baszkföld elnevezése Euskadi). Külföldön a baszk ügy érdekében dolgozó baszkok azonban jobb helyzetben vannak, mint Spanyolországban maradt honfitársaik, ugyanis ott sokkal könnyebb számukra a kettős identitás kialakítása, mint otthon: kevesebb problémával jár, ha valaki egyszerre érzi magát baszknak és chileinek, baszknak és mexikóinak, stb., mintha baszknak és spanyolnak vallja magát. Ez utóbbi ugyanis – paradox módon – a baszk nacionalisták számára egyet jelent a hazaárulással, míg az előbbit a baszk haza ügyében tett szolgálattal azonosítják. Egy baszk bármi lehet, csak spanyol nem. A PNV párt több országban létrehozta már a *Baszk Barátok Ligáját*, és míg a mérsékeltbb nacionalizmus csak a baszk kultúra népszerűsítésével operál külföldön, addig a radikális vonulat agresszívebb politikát folytat, Spanyolország központi kormányát elnyomó rezsimként feltüntetve. Ironikus módon azonban a külföldi baszk hivatalok nem mindig eléggé nacionalisták: Brüsszelben például az Euskadi Hivatalban nem lehet *euskera* (baszk) nyelvet tanulni, csak az „ellenség”, a spanyol Cervantes Intézet keretein belül lehet ezt megtenni.

A nemzetköziségnek megfigyelhető egy másik vetülete is. Az elmúlt évek-évtizedek során a baszk nacionalizmus mindig fokozottan érzékenynek mutatkozott más országok kisebbségei, kis nemzeti és azok függetlenedési törekvései iránt. Esetenként megfigyelőket is küldtek, de legalábbis fokozott érdeklődés követte a baszk sajtó és politika részéről a Szlovéniában, Csecsenföldön, Boszniában, Grúziában, Litvániában történeteket. Minden sikert úgy könyvelték el és mutattak be a baszk közvéleménynek, mintha a baszk függetlenség előjátékai lennének, és így nemzetközileg is igazolva látták saját céljaikat. Montenegro önállósodását olyan lelkesedéssel élték meg, mintha a sajátjukat harcolták volna ki. Itt azonban vége is szakadt az eufóriának. A korábban tapasztalt hevességből semmi sem maradt, a Québecben, Észak-Írországban, Skóciában lezajló eseményeket, a függetlenségre törekvő pártok és csoportok növekvő sikereit legfeljebb

egy-egy semleges hangvételű újságcikk tükrözte vissza. És hogy ennek mi az oka? Montero nem tudja a választ, csak hipotézisei vannak. Ami a legvalószínűbb: talán a baszkok nacionalizmusa olyan méreteket öltött, hogy most már csak saját magukkal foglalkoznak, a külvilág, más nemzetek problémái már nem bírnak jelentőséggel. Ehhez járulhat bizonyos féltékenység is, hiszen a baszk nép múltja ezer évre nyúlik vissza, míg náluk fiatalabb népek egy része már megvalósította célját, vagy előrébb tart azok elérésében, mint a baszkok.

A baszk professzor arra a következtetésre jut, hogy Baszkföld nem normális ország (spanyolul Baszkföld neve País Vasco, ahol a „País” szó „ország”-ot jelent). A fenyegetettség jellemzi a mindennapokat, valamint a baszkok egymás ellen irányuló gyanúja: „vajon eléggé baszk-e a másik személy, vagy ő is áruló?” Ami a leginkább aggasztó, hogy mára ez az abnormitás vált normálissá, mindenki tényként kezeli, magától értetődőnek veszi a történeteket. A darwini evolúciós elmélet, a természetes szelekció ellenkező előjellel alkalmazható a baszk viszonyokra: minél kevésbé alkalmas valaki arra, hogy a békés párbeszéd és a megegyezés útján jusson el a problémák megoldásához, annál valószínűbb, hogy valamilyen fontos és magasrangú kormánypozíciót fog elfoglalni. Mindez az ETA-ra is igaz: minél kevésbé civilizált az illető, annál nagyobb a szervezeten belül való előrejutás esélye. Monterót a baszk helyzetet a *Majmok bolygója* és *Az élőhalottak éjszakája* című filmekre emlékezteti.

Manuel Montero: Bajo los volcanes. Identidad contra convivencia en el País Vasco (A vulkánok alatt. Identitás kontra együttélés Baszkföldön). Hiria, San Sebastián, 2008. 260 o.

Lénárt András

Felhívás

Elvárjuk, hogy a recenziók szerzői mindenkor a szakma erkölcsi normáinak megfelelően dolgozzanak, és írásuk benyújtásával egyúttal vállaljanak felelősséget a hatályos szerzői jogszabályok megtartásáért!

A KLIÓ Alapítvány
kuratóriuma
és a szerkesztőség